

Opettaja - näin annat oppilaillesi mahdollisuuden osallistua

Tiesithän, että sinulla on opettajana velvollisuus selvittää ja kuunnella oppilaiden mielipiteitä. Oppilaiden kuunteleminen kannattaa, sillä siten voitte yhdessä parantaa koulun ilmapiiriä ja tehdä parempia päätöksiä koulussa. Opiskelu on oppilaille mielisempää, kun he saavat itse vaikuttaa oppimisen sisältöihin, tapoihin ja ympäristöön. Tämä esite tarjoaa sinulle tietoa lapsen oikeudesta tulla kuulluksi. Saat myös vinkkejä siihen, miten annat oppilaillesi mahdollisuuden osallistua.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus opettajan työn perustana

Lapsen oikeuksien sopimuksessa säädetään joistain erityisistä oikeuksista, joita ei muissa ihmisoikeussopimuksissa esiinny. Näitä ovat:

- oikeus kehitykseen
- oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon
- oikeus ilmaista näkemys ja saada se otetuksi huomioon
- suoja kaikenlaiselta väkivallalta, laiminlyönniltä, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä
- oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan
- oikeus saada etunsa arvioiduksi kaikissa itseään koskevilla asioissa

Sopimuksen yleisperiaatteet ovat lapsen edun ensisijaisuus (art 3 (1)), syrjimättömyys (art 2 (2)), oikeus kehitykseen (art 6) sekä osallisuus (art 12). Kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa on otettava huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Tämä tarkoittaa sitä, että päätöstä tehtäessä on otettava huomioon, ettei mitään lapsen oikeutta rikota.

Artikla 12 velvoittaa opettajia selvittämään lasten mielipiteet

- 1. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevilla asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.*
- 2. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevilla oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.*

Oikeus kertoa vapaasti mielipiteensä ja saada tietoa kaikissa lasta itseään koskevilla asioissa kuuluu jokaiselle lapselle.

- Lapsi voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin iän ja kehitystason mukaisesti.
- Lasta koskevan asian ei tarvitse olla luonteeltaan oikeudellinen, vaan se voi olla mikä tahansa arkielämään liittyvä asia.
- Lapsen ei kuitenkaan tarvitse kertoa mielipidettään, jos hän ei halua, eikä lasta saa painostaa mielipiteen kertomiseen.

Opettajana sinulla on velvollisuus turvata lapsen oikeuksien toteutuminen

Ensisijainen velvollisuus turvata lapsen oikeuksien toteutuminen on Suomen valtiolla ja kaikilla viranomaisilla, myös opettajilla.

- Toteutuminen turvataan säätämällä lakeja, noudattamalla lapsiystävällisiä toimintatapoja, antamalla neuvontaa ja ohjeita.
- Valtiolla ja viranomaisilla on velvollisuus kertoa lapsille heille kuuluvista oikeuksista.
- Lasta koskevan päätöksen tekijän on velvollisuus varmistua siitä, että lapsi on saanut kertoa mielipiteensä.
- Lasta koskevan päätöksen tekijällä on velvollisuus antaa asiasta tietoa lapselle ymmärrettävällä tavalla.

Syrjimättömyys on kaikkien lasten oikeus rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun hänen tai hänen huoltajansa ominaisuuteen katsomatta. Siksi kaikilla lapsilla on oikeus osallisuuteen.

Oppilaiden oikeus osallistumiseen on perusopetuslaissa ja opetussuunnitelman perusteissa

47 a §

Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilaille on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja itseilmaisu (L2) sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen (L7) painottavat lapsen oikeutta ilmaista vapaasti omat näkemyksensä kaikissa häntä koskevilla asioissa. Nämä näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Opetussuunnitelmassa mainitaan muun muassa:

- Koulutyöhön sisällytetään runsaasti tilaisuuksia harjaantua esittämään mielipiteensä rakentavasti.
- Koulussa kunnioitetaan oppilaiden oikeutta osallistua päätöksentekoon iän ja kehitystason mukaisesti.
- Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien tuntemista ja arvostamista sekä niiden mukaista toimintaa.

Näin annat oppilaille mahdollisuuden osallistua

Luokkaa yhteiset pelisäännöt

Yhdessä luodut säännöt sitouttavat oppilaat noudattamaan niitä.

Huomioi oppilaittesi mielipiteet

Sinun ei tarvitse miettiä kaikkea yksin - oppilailta tulee paljon hyviä ideoita! Osallistaminen ei ole vain yksittäisten mielipiteiden kysymistä, vaan jatkuvaa vuorovaikutusta.

Luo hyvät edellytykset oppilaiden osallistumiseen

Keskustele oppilaiden kanssa tavoista, joilla he voivat vaikuttaa koulunkäyntiin ja koulussa viihtymiseen.

Oppilaiden kouluviihtyvyyttä voi parantaa osallistamalla oppilaita luokan järjestelyyn ja sisustukseen.

Suo oppilaille aktiivinen rooli koulutyöskentelyn kehittäjänä. Voit esimerkiksi pyytää oppilailta palautetta omasta opetuksestasi.

Oppilaat voivat esimerkiksi miettiä heitä kiinnostavia ilmiöitä, joita he haluaisivat tutkia ja miettiä heille mieluisia työskentelytapoja. Opettajan tehtävä on rajata työskentelyä tavoitteiden mukaiseksi.

Haasta - älä aliarvioi!

Lapsen mielipide ja etu ovat eri asioita. Lapsen mielipide ei välttämättä ole hänen etunsa mukainen. Aikuisen tulee ottaa huomioon lapsen mielipide hänen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen, mutta lopulliset päätökset tekee aikuinen.

Anna oppilaiden ottaa vastuuta ryhmässä toimimisesta ja muiden huomioon ottamisesta. Opettaja on ryhmän ohjaaja ja aikuinen.

Muista kehua ja kannustaa. Positiivisen vuorovaikutuksen kierre ruokkii itse itseään. Kehujen antaminen on opettajan oikeus ja velvollisuus!

Oppilaat ovat valmiita puhumaan ja osallistumaan, jos aikuisella on halua tai aikaa kuunnella.

Onko oppilailtasi mahdollisuus vaikuttaa oppimisen sisältöihin, menetelmiin ja ympäristöön?

Kuunteletko oppilaitasi?

Oletko muistanut antaa oppilaallesi mahdollisuuden ilmaista näkemyksensä ennen kurinpitotoimiin ryhtymistä?

Onko oppilaalle perusteltu häntä koskeva päätös ja kerrottu, miten hänen näkemys on otettu päätöksenteossa huomioon?

Käy yhdessä oppilaiden kanssa läpi Kouluterveyskyselyn koulukohtaisia tuloksia ja keskustele niistä oppilaiden kanssa. Mikä koulussanne on hyvää ja mitkä asiat kaipaavat parannusta?

Tee oppilaiden kanssa Missä seisot? -harjoitus. Katso Compasito-käsikirjan harjoitus numero 35.

Lue lisää »

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus

**Lapsen oikeus tulla kuulluksi
– suomennettu YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti**

Yleistietoa lapsen oikeuksista: www.lapsenoikeudet.fi

Compasito-Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja

**Alakouluikäisille lapsille suunnatut nettisivut lapsen oikeuksista:
www.lastensivut.fi**

Tekijätiedot:

Severi Tonttila

Mikko Kauppinen

Itä-Suomen yliopisto

Soveltavan kasvatustieteen ja opettajakoulutuksen osasto

Lapsiasiavaltuutetun toimisto

Jyväskylä